

KOESTER DE KUST

Postbus 664
2300 AR Leiden

071-5143719

stichting@duinbehoud.nl
www.duinbehoud.nl

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

verstuurd via de internet consultatie:

<https://www.internetconsultatie.nl/landelijkedoelennatura2000/reageren>

Kenmerk:
Betreft: internetconsultatie

Behandeld door: Marc Janssen
06-33582581

Datum: 23 mei 2025

L.S.,

Gaarne maakt Stichting Duinbehoud gebruik van de mogelijkheid om te reageren op het document "Vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten". Deze reactie zal beperkt blijven tot het primaire werkgebied van Stichting Duinbehoud, de Nederlandse kustduinen (strand, duinen en binneduinrand).

Een belangrijke doelstelling voor het vernieuwen van de landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten is om te kunnen voldoen aan de verplichting van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen om een gunstige staat van instandhouding te bereiken voor de habitattypen en -soorten en om scherp te krijgen wat de nog te realiseren opgaven op landelijk niveau zijn.

De EU-verordening natuurherstel geeft de verplichting om natuurherstelmaatregelen te nemen om die gunstige staat van instandhouding te bereiken. Voor 2030 moet tenminste 30% van de oppervlakte habitattypen in goede toestand verkeren, voor 2040 op minstens 60% en voor 2050 op minstens 90%.

1. Beperkte ambitie

Voor de Nederlands kustduinen met een omvang van circa 40.000 hectare (vrijwel volledig aangewezen als Natura 2000-gebied) betekent dit dat in 2050 een oppervlakte van circa 36.000 hectare in gunstige staat van instandhouding moet verkeren. Uit de gepresenteerde cijfers in het document voor vernieuwde landelijke doelen blijkt slechts een ambitie (streefoppervlak) van minder dan 30.000 hectare voor de habitattypen die in de Nederlands kustduinen voorkomen. Zie de tabel in bijlage 1 van deze brief ter toelichting. De cijfers in de 4^e kolom in deze tabel resulteren in een gesommeerd streefoppervlak van slechts 28.670 hectare (exclusief embryonale duinen). Met de kanttekening, dat een deel van die hectares buiten het duingebied liggen.

Dit betekent, dat de geformuleerde doelen (de streefoppervlakte) bij lange na niet voldoende zijn om te voldoen aan de Europese verplichtingen voor natuurherstel in 2050.

2. Cijfermatige doorrekening

Een belangrijk gemis in het document "Vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten" is de cijfermatige doorrekening van de te behalen doelen conform de EU-verordening natuurherstel. Een rekenkundig overzicht (of een sluitende boekhouding) is een belangrijke randvoorwaarde om de realisatie van gestelde doelen te kunnen beoordelen. In dit overzicht zou tot uiting moeten komen: de oppervlakte van aangewezen Natura 2000-gebieden, de oppervlakte van de daarbinnen aanwezige habitattypen met een gunstige staat van instandhouding en de oppervlakte van de nog te realiseren oppervlakte van de verschillende habitattypen om te kunnen voldoen aan de Europese verplichtingen voor natuurherstel. Helaas ontbreekt een dergelijk rekenkundig overzicht. Dit maakt een controle op het realiseren van beleidsdoelstellingen onmogelijk.

3. Actuele cijfers

De cijfers die nu zijn gebruikt voor de huidige oppervlakte van habitatype in de kustduinen zijn niet up-to-date (zie de tabel in bijlage 1: Oppervlakte habitattypen duinen). Een belangrijke bron voor de huidige oppervlakte van habitatype kan worden gevonden in de rapporten van Janssen et al. WUR (2014) en Bijlsma et al. WUR (2014). In de tabel in bijlage 1 zijn de cijfers uit Bijlsma et al. WUR (2014) gepresenteerd voor de habitattypen die in het duingebied voorkomen. In deze tabel zien we grote verschillen in de cijfers die zijn gehanteerd door het ministerie in het document "Vernieuwde landelijke doelen" (kolommen 1 t/m 4) en de cijfers die worden genoemd in het rapport van Janssen et al. WUR (2014) en Bijlsma et al. WUR (2014) (kolommen 5 en 6).

Stichting Duinbehoud pleit ervoor om bij het weergeven van de huidige oppervlakte van habitattypen en voor het weergeven van de streefwaarden voor habitattypen gebruik te maken van de cijfers zoals vermeld in de publicaties van Janssen et al. WUR (2014) en Bijlsma et al. WUR (2014). Deze cijfers geven een beter beeld van de werkelijkheid dan de cijfers die nu vermeld worden in de overzichtstabel landelijke doelen.

4. H0000-gebieden

Een belangrijke lacune in het uitgevoerde onderzoek om te komen tot een vernieuwing van de landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen is het ontbreken van een kijk op hoe om te gaan met de zgn. H0000-gebieden. Dit zijn de onderdelen van de Natura 2000-gebieden die niet kwalificeren als habitatype. De oppervlakte van deze gebieden kan oplopen tot wel 25% van de totale oppervlakte van het aangewezen Natura 2000-gebied. Onder deze H0000-gebieden vallen o.a. wandel- en fietspaden, kleine bouwwerken of parkeerplaatsen. Deze onderdelen vallen binnen de 10% waarvoor geen natuurherstel opgave geldt op basis van Europese regelgeving. Maar onder deze H0000-gebieden vallen ook de op grote schaal aangeplante naaldbossen en infiltratieplassen en -kanalen waarvoor wel een natuurherstelopgave zou moeten gelden. In de optiek van Stichting Duinbehoud ligt er een belangrijke opgave om voor deze gebieden een actief beleid te ontwikkelen voor natuurherstel en om in 2050 te kunnen voldoen aan de EU-verordening natuurherstel.

In het document voor vernieuwing van de landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen zou een hoofdstuk moeten worden opgenomen waarin de kansen in beeld worden gebracht om de H0000-gebieden te ontwikkelen tot specifiek benoemde kwalificerende habitatype. En de oppervlakte van die habitattypen zou moeten worden toegevoegd aan het te behalen streef oppervlak in 2050.

Een voorbeeld kan worden gegeven voor het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. In onderstaande tabel is aangegeven, dat de totale oppervlakte aangewezen Natura 2000-gebied gelijk is aan 8.151 ha. Hiervan is 4.195 ha van goede kwaliteit en 1.883 ha van matige kwaliteit. Uit de tabel blijkt echter ook, dat 2.073 ha niet kwalificeert als habitatype. Een deel hiervan is te verklaren, omdat het wegen, paden en gebouwen betreft. Een deel hiervan betreft echter ook vegetatietypen die niet kwalificeren als habitat van kustduingebieden. Dit betreft o.a. de aangeplante naaldbossen.

Onderstaande tabel uit het Natura 2000 Beheerplan Kennemerland -Zuid (2017) geeft een overzicht van de oppervlakte van de verschillende habitattypen in het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. Opvallend is, dat circa 25% van het beschermde natuurgebied niet kwalificeert als habitatype.

Natura 2000 beheerplan Kennemerland-Zuid 2017

Habitattypen	Totale	Kwaliteit	
	oppervlakte	goed	matig
H0000	2072,9		
H2110	26,5	17,8	8,7
H2120	178,4	158,5	20,0
H2130A	1620,0	1339,4	280,7
H2130B	839,9	513,1	326,8
H2130C	1,7	0,0	1,7
H2150	4,8	0,0	4,8
H2160	1605,4	993,1	612,3
H2170	2,4	0,9	1,5
H2180A	1132,1	820,3	311,7
H2180B	122,3	29,8	92,6
H2180C	335,6	207,1	128,5
H2190A	119,6	54,8	64,8
H2190B	74,6	49,7	24,8
H2190C	0,6	0,6	0,0
H2190D	13,7	9,6	4,1
Totaal (ha)	8150,5	4194,7	1883,0

5. Referentiewaarden

In het document "Vernieuwde landelijke doelen" wordt vermeld (pagina 23) dat de referentiewaarden voor habitattypen zijn gebaseerd op Bijlsma et al. (2014). Maar wat is hiermee gedaan? Onduidelijk is welke rol deze referentiewaarden hebben gespeeld bij het bepalen van de nieuwe ontwikkeldoelen. De cijfers van Bijlsma komen niet herkenbaar terug in de geformuleerde streefdoelen.

6. Ecologische haalbaarheid (pg. 25/26)

Op pagina 25 wordt gesteld, dat bij het stellen van het landelijk doel om te komen tot een onderbouwde doelstelling voor de gunstige staat de ecologische haalbaarheid is meegewogen. De ecologische haalbaarheid is ingeschat met zichtjaar 2050, omdat dit een overzienbare periode is. Onduidelijk is echter hoe dit meewegen en inschatten is verlopen.

De praktijk van afgelopen 35 jaar (sinds de vaststelling van het Natuurbeleidsplan) heeft geleerd dat het tempo waarin natuurherstel plaats vindt vooral wordt bepaald door de inzet van menskracht en financiële middelen en het overwinnen van maatschappelijke weerstanden. De ecologische haalbaarheid is daarin slechts van ondergeschikt belang als beperkende factor. Dit pleit ervoor om (meer) ambitieuze doelen te formuleren en om voldoende middelen beschikbaar te stellen voor natuurherstel. Het ophogen van de budgetten voor natuurherstel maatregelen is een belangrijke voorwaarde om in 2030 en 2050 te kunnen voldoen aan de Europese verplichtingen.

7. Natuurlijke fluctuatie en dynamiek (pg. 27/28)

Afgelopen 35 jaar (sinds de vaststelling van het Natuurbeleidsplan) zijn beheerders van Natura 2000-gebieden meer en meer overgeschakeld van patroonbeheer naar procesbeheer. Dit heeft voor een belangrijk deel bijgedragen aan het natuurherstel. Met name in duingebieden heeft dit geleid tot meer dynamische duingebieden waarbij de dynamiek van zand, wind en water een belangrijke rol spelen. Echter, in de praktijk bleek de strakke formulering en het

conserverend karakter van de habitatrichtlijn een beperkende factor bij de uitvoering van dit type natuurbeheer. Hierbij speelde met name de juridische complicaties bij het verkrijgen van vergunningen een belangrijke rol.

Stichting Duinbehoud pleit er daarom voor om bij maatregelen die worden uitgevoerd in het kader van het natuurbeheer (en die vastgelegd zijn in een natuurbeheerplan) meer ruimte te geven aan de "ten gunste van" regeling en dit ook vast te leggen in de aanwijzingsbesluiten en/of bij de goedkeuring van de Natura 2000 beheerplannen.

8. Nauwe korfslak (pg. 70)

Een duidelijk voorbeeld van complicaties bij natuurherstel en vergunningverlening betreft natuurherstel maatregelen waarbij de Nauwe korfslak in het geding is. Het is zeker waar dat de soort kwetsbaar is in gebieden met verspreide kleine populaties (zoals in de duingebieden Solleveld & Kapittelduinen), maar in andere gebieden waar de soort zeer algemeen en in hoge dichtheden voorkomt (zoals in de duingebieden Meijendel & Berkheide en Voornes Duin) is de behoudoelstelling juist een hinderpaal voor maatregelen om habitatype als grijze duinen en vochtige duinvalleien uit te bereiden. In het landelijke doel voor de Nauwe korfslak zou naar de mening van Stichting Duinbehoud een "ten gunste van" formulering moeten worden toegevoegd. Er zou dus moeten worden toegevoegd dat in gebieden met een grote, robuuste populatie enige achteruitgang (in oppervlak) ten gunste van de uitbreiding van H2130 en H2190 is toegestaan. Ook hierbij de voorwaarde om dit alleen toe te staan als dit als maatregel is opgenomen in een goedgekeurd Natura 2000 beheerplan.

9. Embryonale duinen

Een punt van aandacht voor Stichting Duinbehoud betreft de embryonale duinen (H2110). Hiervoor is in het document "Vernieuwde landelijke doelen ..." het ontwikkeldoel afgeschaald van "uitbreiding" naar "behoud". Een punt van zorg daarbij is, dat een deel van dit habitatype buiten de begrenzing van de Natura 2000-gebieden ligt en ook buiten de beheergebieden van de natuurbeheerorganisaties. Met name langs de kust van Noord- en Zuid-Holland komt deze situatie voor. Dit maakt het lastig om dit habitatype op de betreffende locaties goed te beschermen tegen o.a. de druk vanuit strandpaviljoen, het rijden over het strand of strandrecreatie. Stichting Duinbehoud pleit ervoor om hier een actief beleid op te ontwikkelen teneinde deze embryonale duinen beter te beschermen. Het handhaven van een uitbreidingsopgave zou daarbij helpen.

10. Kustbroedvogels

Het handhaven van de uitbreidingsopgave voor embryonale duinen (H2110) is naar de mening van Stichting Duinbehoud ook gewenst om de doelen te kunnen realiseren voor de kustbroedvogels. Dit speelt met name op de Waddeneilanden en in de Zeeuwse- en Zuid-Hollandse Delta voor o.a. de Bontbekplevier en Strandplevier. Maar ook langs de Hollandse kust zijn inmiddels broedgevallen gesignaleerd van de Bontbekplevier (op de Zandmotor). Het handhaven van de uitbreidingsopgave voor embryonale duinen helpt om het leefgebied voor de kustbroedvogels te verbeteren en om te voldoen aan de uitbreidingsopgave voor Bontbekplevier en Strandplevier.

11. Grijze duinen

Voor grijze duinen (H2130) pleit Stichting Duinbehoud ervoor om het streefoppervlak aan te passen aan de cijfers uit Janssen et al. WUR (2014) en Bijlsma et al. WUR (2014). Bijlsma meldt voor grijs duin in 1950 een historisch oppervlak van 22.886 hectare. Het streefoppervlak voor 2050 zou daarmee uitkomen op circa 20.000 hectare.

12. Struweel en bos

Voor duindoornstruweel (H2160) en duinbos (H2180) pleit Stichting Duinbehoud op basis van de cijfers van Janssen et al. WUR (2014) en Bijlsma et al. WUR (2014) voor een verminderopgave ten gunste van de habitattypen waarvoor een ontwikkelopgave geldt.

13. Vochtige duinvalleien

Voor vochtige duinvalleien (H2190) wordt als doelstelling geformuleerd "behoud van de oppervlakte van ten minste 1.900 ha en verbetering van de kwaliteit". Deze doelstelling correspondeert niet met de constatering in het rapport van Janssen et al., WUR (2014) dat het huidige oppervlak H2190 gelijk is aan circa 2.700 hectare en correspondeert niet met de constatering in Bijlsma et al, WUR (2014) dat de referentie oppervlakte FRA gelijk is aan meer dan 2.700 hectare.

Stichting Duinbehoud pleit ervoor om het streefoppervlak voor 2050 op tenminste 5.500 hectare te brengen en hier de noodzakelijke natuurherstel maatregelen op af te stemmen. Hierop zou ook de ontwikkelopgave aangepast moeten worden. De argumentatie hiervoor is, dat vochtige duinvalleien een belangrijk onderdeel vormen voor het duinecosysteem en dat vochtige duinvalleien internationaal gezien ook een belangrijk kenmerk zijn van de Nederlands duinen. Voor herstel van vochtige duinvalleien in de komende 25 jaar is de ecologische haalbaarheid geen beperkende factor. Het is vooral zaak om te zorgen voor maatschappelijk draagvlak en voldoende financiële middelen voor natuurherstel. In tal van duingebieden liggen nog kansen voor herstel van vochtige duinvalleien door verwijderen van bos en struweel, afplaggen van valleien, het nemen van anti-verdrogingsmaatregelen, het aanpassing van de waterwinning, enz.

Het bouwstenen rapport (Nils van Rooijen & John Janssen, januari 2023) geeft ook geen enkele aanleiding om het ontwikkeldoel voor vochtige duinvalleien af te schalen.

In 1992 heeft Stichting Duinbehoud, in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, een toekomstvisie opgesteld voor het gebruik en het beheer van de Nederlandse duinen (Duinen voor de Wind, 1992). In het kader van deze opdracht is ook een inschatting gemaakt van de verdeling van de verschillende vegetatietypen in de duinen op basis van kaartmateriaal en historische bronnen. De uitkomst hiervan was, dat in de referentiesituatie van 1850 er in de Nederlandse duinen een oppervlakte natte en vochtige duinvalleien aanwezig was van circa 13.000 hectare. Hiervan resteerde in 1990 nog circa 2.000 hectare. In het rapport Duin voor de Wind wordt voor 2020 een doel geformuleerd van 5.500 hectare natte en vochtige duinvallei en een lange termijn streefbeeld van 9.500 hectare. Op grond van bovenstaande pleit Stichting Duinbehoud ervoor om het streefoppervlak van vochtige duinvalleien voor 2050 op tenminste 5.500 hectare te brengen en hier de noodzakelijke natuurherstel maatregelen op af te stemmen.

Gaarne bereid tot nadere toelichting,
met vriendelijke groet,

Marc Janssen
directeur

Bijlage 1

In onderstaande tabel zijn de oppervlakten en doelen weergegeven van habitattypen die voorkomen in de Nederlandse duinen. In de eerste vier kolommen staan de gegevens die ontleend zijn aan het document "Vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten" (VLD), in de laatste twee kolommen de gegevens uit Bijlsma, 2014.

Oppervlakte habitattypen Duinen	huidig oppervlak VLD	ontwikkeldoel oud VLD	ontwikkeldoel nieuw VLD	streef oppervlak VLD 2050	huidig oppervlak Bijlsma, 2014	referentie oppervlakte FRA, 2014
H2110 Embryonale duinen	418 kmhok	>	=	450 kmhok	646	620
H2120 Witte duinen	2200	=	=	2200	1916	1900
H2130A *Grijze duinen (kalkrijk)	9100	>	>	12600	16347	18000
H2130B *Grijze duinen (kalkarm)						
H2130C *Grijze duinen (heischraal)						
H2140A *Duinheiden met kraaihei (vochtig)	1500	=	=	1500	2487	2500
H2140B *Duinheiden met kraaihei (droog) 1						
H2150 *Duinheiden met struikhei	160	=	=	160	400	420
H2160 Duindoornstruwelen	4500	=	=	3700	8201	7000
H2170 Kruipwilgstruwelen	410	>	=	410	933	930
H2180A Duinbossen (droog)	6200	>	=	6200	8080	8100
H2180B Duinbossen (vochtig)						
H2180C Duinbossen (binnenduinrand)						
H2190A Vochtige duinvalleien (open water)	1900	>	=	1900	2726	2700
H2190B Vochtige duinvalleien (kalkrijk)						
H2190C Vochtige duinvalleien (ontkalkt)						
H2190D Vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)						
Totale oppervlakte (ha)	25970			28670	41736	42170

FRA = Favourable Reference Area volgens Bijlsma, 2014

Cijfers "... VLD" zijn afkomstig uit de overzichtstabel vernieuwde landelijke doelen Natura 2000-habitattypen en -soorten
Cijfers huidig oppervlak en referentieoppervlakte FRA zijn afkomstig van Bijlsma et al. WUR, 2014

Opmerking 1: een deel van de habitattypen valt buiten de begrenzing van het duingebied

Opmerking 2: voor vochtige duinvalleien geeft Bijlsma geen referentiewaarde, deze ligt hoger dan 2700 ha